

Αγαπητά μέλη, αγαπητοί συνδρομητές

του Συλλόγου Αποφοίτων της Φιλοσοφικής Σχολής ΑΠΘ «Φιλολόγος»

Ελπίζουμε και ευχόμαστε να είστε καλά στην υγεία σας, εσείς και οι δικοί σας.

Σκεφτήκαμε ότι, μια και δεν είναι πλέον δυνατό να βρισκόμαστε τις Δευτέρες στα Φιλολογικά βραδινά, τα Σάββατα στις ξεναγήσεις ή τις Κυριακές στις εκδρομές, μπορούμε να επικοινωνούμε με σας μία ή δύο φορές το μήνα χάρη στην τεχνολογία αποστέλλοντάς σας μηνύματα που θα μπορούσαν να σας φανούν ωφέλιμα.

Το σημερινό μας μήνυμα αφορά την ονομασία του ιού εξ αιτίας του οποίου υποφέρει ο Πλανήτης μας. Ακούμε να τον αποκαλούν *κοροναϊό* αλλά και *κορονοϊό* και βλέπουμε να γράφεται *κορωνοϊός* και *κορονοϊός*. Πρόκειται ασφαλώς για νεολογισμό του γενικού λεξιλογίου, όχι όμως και της ιατρικής ορολογίας, αφού οι ειδικοί μας ενημερώνουν ότι οι ιοί αυτοί, που είναι αριθμητικά πολλοί, είναι γνωστοί εδώ και αρκετά χρόνια. Η αλλαγή στην εξωγλωσσική πραγματικότητα πολύ συχνά οδηγεί σε διάφορα είδη νεολογισμών καθώς και στην αλλαγή της συχνότητας χρήσης διάφορων λέξεων. Στην περίπτωση μας η λ. *κορονο-ομόλογο* είναι ένας νεολογισμός με τη μορφή μονολεκτικού συνθέτου, ενδεχομένως ο όρος *κοινωνική αποστασιοποίηση* να είναι ένας νεολογισμός, τουλάχιστον για το γενικό λεξιλόγιο, με τη μορφή πολυλεκτικού συνθέτου. Νεολογισμός επίσης για το γενικό λεξιλόγιο (αλλά όχι για την ιατρική ορολογία) είναι οι λ. *κολχικίνη* και *χλωροκίνη*, σημασιολογικός νεολογισμός είναι το ρήμα *ξεσαλώνω* 'βγαίνω από το σαλόνι, σε καθεστώς εγκλεισμού στο σπίτι' (να σημειώσουμε την ειρωνική χρήση), ενώ αυξάνει η συχνότητα χρήσης της λ. *λοιμωξιολόγος*.

Ο όρος *κορονοϊός* είναι σύνθετο ουσιαστικό της νέας ελληνικής με α' συνθετικό το ουσιαστικό *κορόνα* και β' συνθετικό το ουσιαστικό *ϊός*. Ετυμολογικά προέρχεται από τον αγγλικό όρο *coronavirus*, του οποίου αποτελεί αντίγραφο, δηλ. το α' συνθετικό *corona* αναγνωρίστηκε ως αντίστοιχο του νεοελληνικού *κορόνα* και το β' συνθετικό *virus* μεταφράστηκε με το ελληνικό *ϊός*. Πρόκειται δηλ. για ένα υβριδικό μεταφραστικό δάνειο.

Από σημασιολογική άποψη παρατηρούμε το σχήμα μεταφοράς εν δράσει, αφού οι ιοί αυτοί ονομάζονται έτσι με βάση τις περιγραφικές τους ιδιότητες, επειδή κατά την οπτική αντίληψή τους στο μικροσκόπιο το σχήμα τους μοιάζει με κορόνα. Αν και υπάρχει διάχυτη η ιδέα ότι το σχήμα της μεταφοράς χρησιμοποιείται κυρίως στη λογοτεχνία, είναι βέβαιο ότι η επιστημονική ορολογία όχι μόνο στην ελληνική αλλά και διεθνώς κάνει ευρύτατη χρήση του σχήματος της μεταφοράς στην κατονομασία των εννοιών, π.χ. *στεφανιαία αρτηρία* (Καρδιολογία), *έλικας* (Βιολογία), *ηχητικό κύμα*, *ζώνη συχνοτήτων*, *κοιλία* (Ακουστική), *κατώφλι – οροφή* (Ακουστική, Οικονομία), *ημισφαίριο* (Ανατομία), *κεφαλή* (Ακουστική, Γλωσσολογία), *αυχένας* (Γεωλογία), *οθόνη υψηλής¹ ευκρίνειας* (Τεχνολογία) κτλ.

Επίσης από μορφολογική άποψη, που αφορά τον τρόπο κατασκευής της λέξης, σε αντίθεση με το β' συνθετικό *ϊός*, που μετέχει ολόκληρο, το α' συνθετικό *κορόνα* δεν μετέχει ολόκληρο αλλά μόνο με το θέμα του, σύμφωνα με τον γενικό κανόνα κατασκευής παράγωγων και σύνθετων λέξεων στην

---

¹ Όπου το επίθετο *υψηλός* στηρίζεται στην εννοιολογική μεταφορά ΤΟ ΠΑΡΑΠΑΝΩ ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ ΨΗΛΑ.

ελληνική, π.χ. *κορόν(α)* στο *κορον-ο-ϊός*, *βελόν(α)* στο *βελον-ο-θεραπεία*, *βελον-ο-θήκη*. Ανάμεσα στο α' και στο β' συνθετικό παρεμβάλλεται το συνθετικό φωνήεν -ο-, που αποτελεί το κατεξοχήν συνθετικό φωνήεν για τη νέα ελληνική, και το οποίο ετυμολογικά προέρχεται από την κατάληξη -ος των δευτερόκλιτων ουσιαστικών και επιθέτων της αρχαίας ελληνικής. Ακόμη ο τύπος *κοροναϊός* επηρεάζεται αρνητικά στον σχηματισμό του από τον αγγλικό όρο *coronavirus* αντιγράφοντας τυφλά τον τρόπο κατασκευής συνθέτων άλλων γλωσσών.

Τέλος, από ορθογραφική άποψη η λ. *κορόνα* γράφεται με ο σύμφωνα με το επίσημο ορθογραφικό σύστημα, που προτάθηκε από τον Μανόλη Τριανταφυλλίδη το 1941 και καθιερώθηκε από την ελληνική πολιτεία το 1976, κατά το οποίο όλες οι ξένες λέξεις (άμεσα δάνεια)² ορθογραφούνται απλά, δηλ. όπου ακούγεται ο [ο] γράφεται με ο και όχι με ω. Ο άμεσος δανεισμός στηρίζεται στις πληροφορίες που παρέχει το *Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής* (Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών): η λ. *κορόνα* είναι δάνειο της νέας ελληνικής από τη μεσαιωνική ελληνική, για την οποία η λ. *κορόνα* είναι αντιδάνειο από την ιταλική λ. *corona*, που προέρχεται από το λατινικό *corona* 'στεφάνι, βασιλικό στέμμα'. Όμως το λατινικό *corona* προέρχεται από την αρχαία ελληνική λ. *κορώνη* 'κουρούνα και (μετωνυμικά) στριφτό αντικείμενο σαν το ράμφος της κουρούνας, στολίδι σε ψηλό μέρος' και για τον λόγο αυτό το μεσαιωνικό *κορόνα* θεωρείται αντιδάνειο. Ωστόσο, επειδή η λατινική είναι εκείνη που έδωσε στη λέξη για πρώτη φορά τη σημασία 'βασιλικό στέμμα', γι' αυτό θεωρείται ότι το *κορόνα* είναι ξένη λέξη για την ελληνική.

Για το ΔΣ

Άννα Αναστασιάδη-Συμεωνίδη

---

² Με εξαίρεση τα κύρια ονόματα.